

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. XVI. Duplex Missa Catechumenorum & Fidelium. Utriusque ratio & origo. Missae Catechumenorum quinam adessent. Veteris Ecclesiae disciplina erga Catechumenos. Altum de mysteriis silentium illis ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

displiquerit. Guillelmus de Nangiaco Monachus in libro gestorum S. Ludovici narrat Religiosissimum Regem, cum è transmarinis partibus rediret in Galliam, corpus Christi in navi decentissimè collocari, atque ibi officia divina & Missam excepto Canone quotidie celebrari fecisse. Eandem commendat Genebrardus *lib. de Liturgia Apostolica cap. 30.* pro his qui mane integræ Missæ interesse non possunt, pro navigantibus, pro infirmis, & quando defuncti post meridiem sepeliendi sunt; pro qua re in usu fuisse suis temporibus testatur, seque Taurini anno 1587. in exequiis viri nobilis, qui vespere sepeliebatur, hujusmodi Missæ cum Diacono & Subdiacono cantatè interfuisse. Modum eam celebrandi sic describit Durandus in Rationali *lib. 4. cap. 1.* Sacerdos, si ex devotione non ex superstitione velit totum officium Missæ sine sacrificio dicere, accipiat omnes vestes sacerdotales, & Missam suo ordine celebret usque ad finem offerendæ, dimittens Secreta quæ ad sacrificium pertinent. Præfationem verò dicere potest, licet in eadem videantur Angeli invocari ad consecrationem corporis & sanguinis Christi. De canone verò nihil dicat, sed orationem Dominicam non prætermittat, & quæ ibi sequuntur sub silentio dicenda, non dicat: calicem vel hostiam non habeat, nec de his quæ super calicem seu Eucharistiam dicuntur vel fiunt, aliquid dicat vel faciat. Postest etiam dicere: *Pax Domini sit semper vobiscum:* & exinde Missæ officium suo ordine peragat. Melius est tamen aliâ omittere. Hæc autem Missa nautica dicitur, ut ait Durandus *lib. 2. de Ritibus Ecclesiæ cap. 4.* ex libro Sacerdotali, quia in mari & fluminibus celebrari solebat, in quibus propter motum & agitationem fluctuum vix potest sacrificium offerri sine periculo effusionis. Declamant acriter adversus eam Guil. Etkius *orat. 13. Theologica,* & Laur. Laudmeter. *lib. 2. de veteri Clerico & Monacho cap. 84.* qui ambo existimant, paulò ante Guidonem de monte Roherii cepisse, à quo laudatur & approbatur *tract. 4. cap. 7. Manipuli Curatorum,* quem scripsit anno 1333. sederant; quia, ut vidimus, jam in usu erat vivente S. Ludovico Rege, qui obiit anno 1270. eamque describit Durandus, qui eodem tempore vixit, & Petrus Cantor, qui floruit anno 1200. ejusdem meminit in Verbo abbreviato *cap. 29.* ubi ait Missam sicam esse sine gratia & humore confectionis Eucharistiæ, & nihil Fidelibus prodesse. Nunc

providà Episcoporum curâ ubique gentium, ut puto, obliterata & abrogata est.

VII. Cæterum præter Missam sicam irreperat & alius detestabilis abusus, quem Petrus Cantor loco citato acerrimè perstringit. Solebant enim eo tempore nonnulli Sacerdotes plures Missas in unum congerere, celebrantes Missam diei, vel aliam præcipuam suo ordine usque ad offertorium; tum aliam incipientes usque ad eundem locum, deinde tertiam & quartam eodem modo. Postea tot secretas orationes dicebant, quot Missas inceperant: demum sub uno canone sacrum perficiebant totidem additis in fine Collectis, quot initio recitaverant. Originem hujus abusus adscribit Petrus Sacerdotum cupiditati, qui cum illicitum esse scirent pluries in die celebrare, has plurium Missarum infirmitates invenerunt, ut devotioni multorum petentium pro se offerri sacrificium unica celebratione satisfaciendes, plura pro uno sacrificio stipendia acciperent. Has autem Missas barbaro vocabulo *Bisfaciatas & trifaciatas* nuncupat, quia duplicem vel triplicem habebant faciem: quas veluti monstruosas & contrarias institutioni & consuetudini Ecclesiæ improbat, & detestatur.

CAPUT XVI.

Duplex Missa; Catechumenorum & Fidelium. Utriusque ratio & origo. Missa Catechumenorum quinam adessent. Veteris Ecclesiæ erga Catechumenos disciplina. Altum de mysteriis silentium illis presentibus. Quot fuerint eorum classes. De tempore Catechesi constituto. Expulsio eorum ab Ecclesia quo saculo deserit. Expulsi cum illis etiam Penitentes, & Energumeni.

I. Vigente in Ecclesia severiori disciplina, anxie admodum & sollicitè cavebant antiqui Patres, ne ulla sibi esset cum impiis, profanis, & impuris hominibus communicatio, quos non solum à mysteriorum participatione, sed ab ipso etiam aspectu arceri solebant. Ideò cancellis & velis Ecclesiarum sanctuaria undique clausa erant, ne quispiam in ea aut nondum Christianâ fide imbutus, aut aliqua sorde pollutus intro-

introsperet. Cumque inchoarentur eorumdem mysteriorum solemnità, omnes indigni à Diaconis ejiciebantur, donec prioris vitæ maculas præscriptis purgationibus eluissent. Hinc orta duplicis Missæ divisio à duplici missione, quarum una Catechumenorum, altera Fidelium dicebatur. Et illa quidem duobus vel tribus primis Ecclesiæ sæculis, aliquot precibus & psalmis constabat, quibus absolutis voce Diaconi dimittebantur Catechumeni, & alii qui Missæ fidelium adesse non poterant. Sed cum postea sancti Patres & Episcopi animadvertissent, sermones & Scripturarum expositiones ad infidelium conversionem, cæterorumque instructionem multum conferre, admitti sunt omnes in Ecclesia, donec lecto Evangelio fieret sermo; quo habito, & illis exclusis, Missa Fidelium incipiebat. Ita sanctum fuit in Concilio Carthagenens. 4. cap. 84. *Ut Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, sive gentilem, sive hæreticum, sive Judæum, usque ad Missam Catechumenorum.* Hujus autem edicti rationem reddit Concilium Valentinum Hispaniæ cap. 1. dicens: *Hoc inter cætera censuimus observandum, ut sacrosancta Evangelia ante munerum illationem vel Missam catechumenorum, in ordine lectionum post Apostolum legantur, quatenus salutaria præcepta Domini nostri Jesu Christi, vel sermonem sacerdotis non solum Fideles, sed etiam Catechumeni ac poenitentes, & omnes qui ex diverso sunt, audire licitum habeant. Sic enim Pontificum prædicatione audita nonnullos ad fidem attractos, evidenter scimus. Idem Augustinus & alii Patres, interdum gentiles, interdum hæreticos, sæpe etiam Judæos in suis sermonibus exagitant, quia simul cum fidelibus illis interesse consueverant. Quamvis autem cum catechumenis etiam poenitentes & energumeni dimitterentur, Missa tamen, sive dimissio, à solis catechumenis nomen accepit, quia major tunc erat illorum numerus, & nonnunquam contingere poterat, ut nulli essent poenitentes vel energumeni. Ven. Beda lib. 2. comment. in Esdras ipsos Catechumenos novæ vitæ auditores appellat, quia vox græca *Catechumenus* idem est ac Latine auditor. Et ante ipsum Isidorus lib. 7. orig. cap. 14. *Catechumenus dicitur pro eo qui adhuc doctrinam fidei audit, nec dum tamen baptismum percepit, nam Catechumenus græcè auditor est.* Tertullianus lib. de Poenit. cap. 6. *Nemo sibi aduletur, quia inter Auditorum tyrocinià deputatur.* Et paulo post.*

Itaque audientes optare intinctionem, non præsumere oportet. Cyprianus epist. 13. *Audientibus, si qui fuerint periculo præventi & in exitu constituti, vigiliantia vestra non desit.* Et epist. 24. *Optatum inter lectores doctorem Audientium constituimus: Magistrum scilicet Catechumenorum, seu Catechistam; quo munere functi sunt Alexandria viri celeberrimi Pantænus, Clemens, & Origenes. Erant autem Catechumeni Christianæ fidei tyrones, de quibus sic loquitur Tertullianus: Quicquid mediocritas nostra ad poenitentiam semel capeffendam & perpetuò continendam suggerere conata est, omnes quidem deditos Domino spectat, sed præcipuè Novitioris illis imminet, qui incipiunt divinis sermonibus aures rigare. Nemo enim admittebatur ad Baptismum, nisi præmissis tyrociniis: & si quis infans baptizabatur, susceptores se illos docturos spondebant, cum ad aetatem capacem pervenissent.*

II. Non omnia tamen Religionis nostræ mysteria, nec ipsam quidem Symbolum fidei illis exponebant: sed quædam reservabant vel circa finem tyrociniis, vel post Baptismum. Auctor est Isidorus lib. 2. de offic. Eccl. cap. 21. *Symbolum Catechumenis traditum non fuisse, nisi cum mox baptizandi erant, & dicebantur Competentes.* Ambrosius ep. 33. ad Marcellinam sororem, *Post lectiones, inquit, & tractatum dimissis Catechumenis, Symbolum aliquibus Competentibus in baptisteriis tradebam.* Sozomenus lib. 1. cap. 19. Concilii Nicæni historiam texens Symbolum omittit; *nam verisimile est, ait, nonnullos qui non sunt initiati mysteriis hunc librum perleaturos.* Modus verò, qui in traditione Symboli servabatur, accuratè describitur in Ordine Romano in denuntiatione Scrutinii ad electos; præmissis enim exorcismiis, lectisque initiis quatuor Evangeliorum, Symbolum ipsis recitabatur primum græcè, deinde latine, addita præfatione paranetica, & subjuncta appendice in ejusdem Symboli commendationem. Orationem quoque Dominicam nefas erat Catechumenis discere, vel recitare, sed eam audiebant post Symboli traditionem adjecta singulis petitionibus brevi, & solida expositione, quam dabimus infra lib. II. cap. XV. Idem autem interdicitur illis erat hæc oratio ante lavacrum, quia, ut scitè loquitur Cyprianus ep. 74. ad Pompejum, *Nativitas Christianorum in baptismo fit, nec potest Deum patrem habere, qui filius Ecclesiæ non est. Filii ergo Dei, & fratres fidelium non censentur,*

tur, nisi per aquam regenerati, ac propterea, priusquam renati essent, dicere non audebant, *Pater noster qui es in caelis*. Hac ipsa de causa cum Fidelibus orare nequibant, teste Chrysostomo, qui *hom. 79. ad Pop. Antioch.* disserens de vi, & potentia orationis factae in Ecclesia ait, „Et Catechumenis quidem permittum hoc nondum est, quoniam nondum ad hanc pervenere fiduciam: vobis autem & pro terrarum orbe, & pro Ecclesia, & pro gubernantibus ipsam & praesidentibus jubetur orationes emittere. Primitiam Arauscani Concilii canone 20. vetitum erat, ne cum Fidelibus benedictionem acciperent, sed seorsim: nec licebat Episcopis, illis praesentibus, manus imponere super ordinandos, ut statuit Concilium Laodicenum cap. 4. aut baptizare, ex decreto praecitati Arauscani cap. 19. adeo ut ab aspectu ejus lavacri removerentur, quod tantoperè exoptabant. Innocentius I. ep. ad Decentium Eugubinum agens de Sacramento Confirmationis ejusque formam ait: *Verba dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere*. Et Cyrillus Alexandrinus lib. 7. adv. Julianum, *Dicerem, inquit, de his, nempe de Baptismi mysteriis, nisi revererer aures non initiatorum*. Ambrosius item baptismatis mysteria expositorius initio libri de iniciandis ait: „Nunc de mysteriis dicere tempus admonet, atque ipsam Sacramentorum rationem edere; quam ante baptismum si putassemus insinuandam nondum initiatis, prodidisse potius, quam edidisse aestimaremur. Ex hac autem disciplina emanasse puto canonem 37. Concilii Illiberitani, quem Baronius supposititium suspicatur: alii verò multum se torquent, ut congruam ejus atque orthodoxam interpretationem inveniant. Verba canonis haec sunt. *Placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur in parietibus depingatur*. Quibus verbis frustra abutuntur sectarii, ut hujus Concilii auctoritate sacrarum Imaginum usum & cultum convellant. Alia enim fuit illorum Patrum mens, quae ex more illius saeculi sollicitè caventis, ne Religionis nostrae arcana infidelibus proderentur, aestimanda est. Veterunt ergò, ne id, quod colitur & adoratur, in parietibus pingeretur; id verò quod pingendum non erat, obscurè explicarunt illis verbis, *quod colitur & adoratur*, ut soli fideles intelligerent e canonem prohiberi imagines Dei, & Christi Salvatoris, ne à Gentilibus irruentibus saepe in Ecclesias contumelia afficerentur, & irriderentur Christiani, ac si hominem colerent tanquam

Deum: nevé catechumeni Deum, quem in-circumscriptum, immensum, & materiae expertem praedicari audiebant, humana figura pictum, videntes, aliquid alienum ab ejus majestate conciperent. Deinde observandum, non prohibuisse in tabulis pingi, quia commodè auferri poterant, & obducto velamine à profanorum aspectu submoveri.

III. Nullum verò Sacramentum studiosius celabant, quam Eucharistiam, de qua propterea antiqui Patres & pauca scripserunt, & obscurius loquuti sunt, quia vel aderant eorum sermonibus non initiati, vel timebant ne libri sive tractatus in manus illorum inciderent. Optimè Basiliius lib. de Spiritu Sancto ad Amphilocho. cap. 27. *Quae nec intueri fas est non initiatis, non conveniebat eorum doctrinam scripto publicitus circumferre*. Et Gregorius Nazianzenus *Orat. 42.* Pleaque ait, mysteriorum nostrorum ne enuntiarum quidem iis posse, qui sunt extra fidelium communionem. Ambrosius item lib. 1. offic. cap. 50. *Non omnes vident alta mysteriorum, quia operiuntur à Levitis, ne videant qui videre non debent*. Quod si aliquando de hoc mysterio mentio habenda foret, illud eà periphrasi obvolvebant, *Norunt Fideles*. Augustinus in Psal. 33. *Nondum erat Sacrificium quod fideles norunt*. Idem in Psal. 39. *Sacrificium verum quod fideles norunt*. Et infra. *Corpus quod noscitur, quod non omnes noscitis, quod utinam qui noscitis omnes, non ad judicium noveritis*. Et in Psal. 109. ad illa verba. *Tu es Sacerdos in aeternum: Fidelibus loquor*. *Si quid non intelligunt Catechumeni, auferant pigritiam, festinent ad notitiam*. Chrysostomus *hom. 72. in Matth. Eucharistiae mysterium quanta misericordia plenum sit, initiati solummodo noverunt*. Et *hom. de prodicione Judae*. *Norunt initiati quae dicuntur*. Idem *hom. 40. in 1. ad Cor.* *Volo quidem aperte hoc dicere, non audeo tamen propter eos, qui non sunt initiati*. Rursum Augustinus lib. 10. de Civ. Dei cap. 6. *Hoc est sacrificium Christianorum, quod Sacramento altaris fidelibus noto frequentat Ecclesia*. Orthodoxus apud Theodoretum *Dialogo 1. & 2.* cum in Eucharistiae mentionem incidisset, obscurè & aenigmaticè loquendum esse monet, quod fortè aliqui adessent non initiati. Hac autem circumspessione usi sunt passim antiqui Patres, vel qui putabant, mysteriorum majestatem quodammodo imminui, si aperte coram catechumenis, & profanis hominibus enuntiarentur: vel ut eorum desiderium in corde iniciandorum magis accenderent. Cyrillus Hieros. in praefat.

Catecheson: Cum catechesis recitatur, si catechumenus ex te quaesierit, quid dicebant Doctores; nihil dicas externo. Et infra, Fueras & tu aliquando catechumenus, neque proposita mysteria tibi enarrabantur. Quando autem sublimitatem eorum, quae nunc traduntur, experientia didiceris, tunc plane intelliges dignos non esse catechumenos, qui ea audiant. Augustinus vero tract. 96. in Joannem testis est, Sacramenta Fidelium ideo catechumenis non prodigi, ut ab eis tanto ardentius concipi-scantur, quanto honorabilius occultantur. Hanc disciplinam spernentes Marcionistae ad omnia mysteria Catechumenos cum Fidelibus indiscriminatim admittiebant, ut Epiphanius *hær.* 42. & Hieronymus in *cap. 6. epist. ad Galatas* referunt. Eosdem à Tertulliano perstringi credo lib. de Præscript. hæreticorum *cap. 41.* Non omit-
tam ipsius conversationis hæreticæ descriptio-
nem, quam futilis, quam terrea, quam hu-
mana sit: sine gravitate, sine auctoritate, sine
disciplina, ut fidei suæ congruens. In primis
quis catechumenus, quis fidelis, incertum est:
pariter adeunt; pariter audiunt, pariter orant.
Catholici autem adeo religiose Fidelium, & Ca-
techumenorum distinctionem servabant, ut A-
thanasius *Apolog.* 2. falsi convincat adversarios,
qui faciæ mensæ tempore sacrificii à Macario
eversæ testes catechumenos producebant, hac
illatione: Si catechumeni intus erant, ergo non est
celebrata oblatio. Eodem argumento Theopha-
nes Abbas & Confessor in *Chronographia* Con-
stantinum Magnum Romæ à Sylvestro; non au-
tem Nicodemæ ab Eusebio baptizatum fuisse
evincit: Nondum enim lustratus, ait, si Nicæna
Synodo interfuisset, neque divinorum mysteriorum,
neque precum à sanctis Patribus factarum exis-
tisset particeps: id vero dicere, ne dum sentire ini-
quistissimum est. Palladius consonat in vita Chry-
sostomi, ubi tanquam scelus gravissimum exag-
gerat, quod in tumultu adversus illum excita-
to, quidam non initiati irruptione facta in Ec-
clesiam ea aspexerint, quæ nefas erat illis in-
tueri. Gaudentius item Brixianus *serm. 2. ad*
Neophytos regressos à fonte: Ea solum, in-
quit, aperienda Neophytis, quæ presentibus Ca-
techumenis explanari non possunt. Epiphanius
denique, ut alios omittam, Sacramentum Eu-
charistiæ expendens in Ancorato, Audientium
& ipse præsentiam reveritus formam ejus occultè
refert hoc modo. Videmus quod accepit Sal-
vator noster in manus, & ubi gratias egisset dixit:
Hoc meum est hoc & hoc. Quod si aliquis ex ca-

techumenis ignoranter suscepisset Eucharistiã,
statim baptizabatur, ut ex Constitutionibus
Apostolicis lib. 7. *cap. 26.* colligitur, & ex Ti-
motheo Alexandrino, additâ interpretatione
Balsamonis. Etiam Eulogiæ sive panis reliquiae,
quæ distribui solebant post Missam, negaban-
tur Catechumenis, ut constat ex *cap. 7.* Theo-
philli Alexandrini cum ejusdem Balsamonis ex-
plicatione. Nam cum panis usus & commu-
nis aliquid in terram decuti anxie, eo quod esse
materia Eucharistiæ, Fideles parerentur, ut
loquitur Tertullianus; multo magis inconve-
niens existimabant, frustra panis benedicti dare
profanis & nondum initiatis. Illis tamen da-
bant sal, non solum in baptisate, sed etiam
in catechumenatu; ad quem ritum, non autem
ad Eulogias, respexit August. lib. 2. *de pecc.*
mer. & remiss. *cap. 26.* cum ait, Quod accipiunt
Catechumeni quamvis non sit Corpus Christi, san-
ctum est tamen, & sanctius quam cibi quibus ali-
mur, quoniam Sacramentum est. Et lib. 1. *con-*
fess. *cap. 11.* agens de suo catechumenatu, Au-
dieram ego, inquit, adhuc puer de vita æterna no-
bis promissa per humilitatem filii tui Domini Dei
nostri, & signabar jam signo crucis, & condie-
bar ejus sale. Hoc unicum erat catechumenorum
Sacramentum, de quo Concilium tertium Car-
thaginense *can. 5.* Placuit ut etiam per solemnissi-
mos Paschales dies Sacramentum catechumenis non
detur, nisi solum sal. Mos autem in hoc canone
præscriptus vigeat in Gallia tempore Caroli
Magni, ejus enim *Capitularia lib. 7. cap. 109.*
præcipiunt, ut in Paschate Sacramentum cate-
chumenis non detur, sed tantum benedictum sal
à Sacerdotibus pro communionem tribuatur. Post
Baptismum vero egressi de lavacro mel & lac de-
gustabant tanquam symbola mysticæ infantiae:
idque Tertullianus lib. *de corona cap. 3.* inter an-
tiquas traditiones enumerat, Inde suscepti, ait,
id est ex fonte, lactis & mellis concordiam præ-
gustamus. Cui consonat Hieronymus adv. Luci-
ferianos dicens, Multa quæ per traditionem in Ec-
clesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis
usurpaverunt: velut in lavacro ter mergitare ca-
put, deinde egressos lactis ac mellis gustare concor-
diam ad infantiae significationem. Rarum Ter-
tullianus lib. 1. contra Marcionem *cap. 14.* Ille
usque nunc nec aquam reprobat creatoris, qua suos
abluit: nec oleum, quo suos ungit: nec mellis ac
lactis societatem, qua suos infantat. Hunc ipsum
ritum sancta virgo Agnes expressit, cum dixit:
Mel & lac ex ore ejus suscepi.

IV. Porro Catechumenos in varias olim classes distinctos reperio. Nam primò infideles declarabant se Christi fidem amplecti vellet; tum privatim in aliqua domo Paganismi falsitatem edocebantur: post hæc in Ecclesia admittebantur ad conciones audiendas: deinde in eadem Ecclesia precum & orationum participes effecti poterant in genua procumbere: demum datis nominibus in albo eorum scribebantur, qui mox sacro fonte abluendierant. Singularum classium ordo & nomina can. 7. Concilii primi Constantinopolitani sic exprimuntur. „ Primo die „ ipsos Christianos facimus, secundo catechu- „ menos, deinde tertio exorcizamus sive adjura- „ mus ipsos, ter simul in faciem eorum & aures „ insufflando; & sic eos catechizamus sive ini- „ tiamus, & curamus, ut longo tempore verfen- „ tur in Ecclesia, & audiant Scripturas, & tunc „ eos baptizamus. Idem ordo indicatur can. 95. Concilii Trullani. Alii aliis nominibus utuntur: sed in Latina Ecclesia omnes classes ad quatuor redactæ sunt, quæ in sermonibus & tractatibus Latinoorum Patrum passim occurrunt. Quidam enim ab infidelitate ad fidem converti desiderantes audiebant in Ecclesia verbum Dei, sed nondum petebant Baptismum, & ii dicebantur *Audientes*. Alii audito sermone procumbebant in genua; & orationum Ecclesiæ aliquo modo participes erant, & vocabantur *Substrati*, sive *Genua flectentes*. Alii in fide rectè instituti baptismum petebant, & dicti sunt *Competentes*. Qui verò ex istis in albo baptizandorum descripi erant, *Electi* nuncupari solebant. Augustinus *serm. 116. de tempore* Competentium nomen ex eo deducit, quod gratiam baptismi simul peterent. „ Primum, inquit, Competentes isti, „ quare hoc nomine vocentur, agnoscant. Com- „ petentes dicuntur simul petentes, quo modo „ confedentes nihil aliud est nisi simul sedentes, „ & colloquentes nihil aliud est nisi simul lo- „ quentes, concurrentes sine dubio non intelli- „ guntur, nisi simul currentes: ita & competen- „ tes non possunt aliud intelligi, nisi simul peten- „ tes. Idem sentit Isidorus lib. 2. de Eccl. off. cap. 21. *Competentes sunt, qui jam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinant: ideoque appellantur competen- tes, id est, gratiam Christi petentes, nam catechumeni tantum audiunt, necdum petent.* Hæc duæ classes Catechumenorum & Competentium frequentius à sanctis Patribus commemorantur: quia nomine catechumeni Audientes & Sub-

stratos intelligunt, & Electos à Competentibus ut plurimum non distinguunt. In Codice M. S. Regiæ Suecorum *num. 914.* extat antiquissima collectio Canonum, & post eam sermo ad Conjugatos sine nomine Auctoris, in quo omnes compellans qui adesse concioni solebant fideles & poenitentes sine classium distinctione, catechumenos autem, & competentes distinctè nominat. „ Audite, inquit, Carissimi, membra „ Christi, & matris Catholicæ filii. Quod dico „ Competentibus, audiant Fideles: quod dico „ Fidelibus, audiant Competentes: quod dico „ Competentibus & Fidelibus, audiant Poeni- „ tentes: quod dico Fidelibus, & Competenti- „ bus, & Poenitentibus, audiant Catechumeni. „ Audiant omnes, omnes timeant, nemo con- „ temnat.

V. In primordiis Ecclesiæ, & cum necessitas exigebat, nullum tempus Catechesi præfinitum erat, sed quoscumque constabat de sua salute sollicitos esse, & in fide sufficienter instructos, Apostoli, eorumque discipuli baptizabant. Postea visum est Patribus, ut diu persisterent in ediscendis fidei rudimentis, certo tempore instructioni præfixo, diverso tamen pro regionum, & personarum varietate, atque exigentia. Concilium Illiberitanum Flaminibus triennium præscripsit cap. 4. Forminis, quæ maritum sine causa reliquissent, quinquennium, c. 11. Reliquis biennium, c. 42. Judæos octo mensibus inter Catechumenos retinendos esse statuit Concilium Agathense c. 34. Ipsos verò catechumenos lapsos tribus annis inter Audientes morari Nicæna Synodus sancivit cap. 14. Et cum sæviente persecutione hæc spatia contracta fuissent, hæc ipsa Synodus cap. 2. vetuit, ne id deinceps fieret, sed statuta tempora servarentur. Demum post aliquot sæcula redactum tempus est ad dies quadraginta, ad tempus scilicet Quadragesimæ, in qua sex scrutinia haberi solebant, & septimum in vigilia Paschæ, de quibus non est hic tractandi locus. Inquirebant autem Episcopi & Presbyteri, qui mores essent, quæ vita, quæ fides Catechumenorum, & si qui discipuli reperiebantur, seiori disciplina usque ad ejectionem coercerentur, ut patet ex can. 5. Concilii Neocæsariensis. Præclare Justinus Martyr Apolog. 2. *Quicumque persuasum habuerint & crediderint esse ea vera, quæ à nobis docentur & dicuntur; ac vivere se ita posse solliciti fuerint, docentur orare jejunantes, & à Deo anteriorum peccatorum veniam postulare, nobis unà cum illis orantibus & jejunantibus. Deinde eò à nobis ducuntur,*

cuntur, ubi aqua est, & eodem regenerationis modo, quo ipsi regenerati sumus, regenerantur. Alludit ad hanc disciplinam Arnobius lib. 2. adv. gentes, cum ait, *feritate atque inhumanitate depositis resumere animas ingenia mitiora, ut ad illud, quod dabitur, possint esse paratæ, ad Baptisimum scilicet & ad Eucharistiam, de quibus Sacramentis obscure loquitur & timidè propter infideles. Priùs itaque docebantur, tum fidem profitebantur, deinde precibus ac jejuniis & aliis operibus poenitentia incumbabant, feritatem atque inhumanitatem deponentes, ut Arnobius ait accommodatè ad profanorum mysteriorum institutiones; Christiana verò phrasi, priori vitæ renunciantes ac peccatorum veniam postulantes. Mox lavacro abluti synaxi aderant, & ad Communionem Corporis Christi admittebantur. In his autem gradatim procedebant servato ordine supra descripto, donec lotis salutaribus undis omnia mysteria pandebantur. Ab impiis etiam factis hoc olim observatum, ut profani procul à sacris arcerentur, Jamblichus docet lib. 2. de vita Pythagoræ cap. 12. *Cum externis & ut sic dicam profanis, si quandoque usus ferret congregandum esse, nequaquam sua sacra enunciabant, sed per symbola & arcana tesseras obscure & latenter sibi mutuo sensa mentis velut enigmatibus significabant.* Et Plutarchus lib. de garrulitate, *Dicendi homines, tacendi Deos magistros habemus, in eorum sacris & mysteriis una nobiscum accepto silentio.* Apuleius quoque lib. 1. fabulæ *Milesiæ*, postquam narravit se à Sacerdote, semotis procul profanis, ad sacrarii penetralia deductam: „ Quæras forsitan satis anxie quid deinde dictum, quid factum? Dicrem, si diceret liceret: cognosceres, si liceret audire. Sed parem noxam contraherent aures & lingua temerariæ curiositatis. Tum enigmatice subdit. Accessi confinium mortis, & calcato Proserpinæ limine per omnia vectus elementa remeavi. Nocte media vidi solem candido coruscantem lumine, Deos inferos, & Deos superos. Accessi coram & adoravi de proximo. Ecce tibi retuli, quæ quamvis audita, ignores tamen necesse est. Eodem modo à sacris Cereris submotos impios & sceleratos voce præconis, eaque territum Neronem iis adstare ausum non esse, scribit Suetonius.*

VI. Sed redeo ad Missam, è qua habito post Evangelium sermone tam Catechumeni, quam infideles, & alii immundi abire, ac è foribus templi egredi voce Diaconi jubeban-

tur, ipsas fores custodientibus Ministris, easque claudentibus postquam fuerant egressi. Erat olim hoc munus Diaconorum, ut notant Maximus & Pachymeres ad cap. 5. Ecclesiasticæ Hierarchiæ. Nota, inquit Maximus, quod Diaconi fores tunc custodierint, nunc verò subdiaconi. Clemens autem lib. 8. *Constitut.* ait, Diaconos tunc stetit ad portas per quas viri, Subdiaconos ad eas, per quas mulieres ingrediebantur. Concilium verò Laodicenum statuit Ministrum, id est Subdiaconum, ut Zonaras, Balsamon, & alii interpretes explicant, non oportere fores relinquere. A Subdiaconis tandem ad Ostiarios hoc officium pervenit, quia, ut observat S. Thomas in *supplem.* 3. p. qu. 37. art. 2. antiquis temporibus ob paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria Diaconis committebantur, sed ampliatum est postea cultus divinus, & Ecclesia alios ordines sibi instituit. At nunc abiit in desuetudinem hic ritus, & à foribus templorum discesserunt Ostiarii, sublatisque repagulis omnes indiscriminatim ad ipsum altare irrumpunt, ad quod nonnisi Sacerdotibus, eorumque ministris fas erat accedere. Quæ ætate id fieri cœperit incertum est: ex his autem, quæ S. Thomas quæstione præcitata scribit, colligunt nonnulli, ante ipsius tempora hunc morem defuisse: quæ conjectura certior redditur ex Joanne Zonara, qui in notis ad Concilium Laodicenum ait, suo tempore, centum scilicet & quinquaginta annis ante Thomam, à januæ custodia ministris recessisse. Mihi haud improbabile videtur, ecclesiæ fores cunctis introire volentibus tunc patuisse, cum jam nulli erant infideles, nulli catechumeni & poenitentes, qui à Synaxi arcerentur, & peracta concione dimitterentur. Id verò in Ecclesia Latina circa annum Christi septingentesimum contigisse, argumento esse multa possunt. Nam primò istius dimissionis nulla fit mentio in antiquis Missalibus & Ritualibus: nec ullum ejus vestigium extat apud veteres officiorum expositores, Strabonem, Micrologum, Rabanum, Amalarium, Alcuinum: licet alios quoscumque ritus minutissimè soleant explicare. Patres etiam & Concilia post annum 700. nihil prius de hac re agunt, quamvis nonnunquam de Missa Catechumenorum atque Fidelium ex prisco usu sermonem habeant. Neque obstat Amalarius ita scribens lib. 1. cap. 36. *Consuetudo nostra est, ut Catechumenos repellamus ante Evangelium: nam de alio ritu loquitur, qui à media Quadragesima usque*

ad

ad Sabbatum sanctum suo tempore vigeat, & aliquot post ipsum sæculis in usu fuit; ejus enim meminit Joannes Beleth, qui vivebat anno 1190 *lib. de div. offic. cap. 34.* quia cum nemo esset qui baptismum peteret ex Ethnicismo vel Judaismo conversus, sed omnes baptizandi, filii Christianorum & infantes essent, quidam ex illis ad solemne Paschatis baptismum reservabantur. Et hi manebant in ecclesia, donec legeretur Epistola, & cantato Graduali Diaconus elata voce dicebat; *Catechumeni recedant: si quis Catechumenus est, recedat: omnes Catechumeni recedant foras.* Et egrediebantur expectantes præ foribus ecclesiæ, usque ad finem Missæ; ipsisque egressis legebat Diaconus Evangelium. Hic mos erat primi & secundi scrutiny: in tertio verò quod apertionis aurium dicebatur, tradito Symbolo & explicata Dominica oratione, annuntiabat Diaconus ut discederent: & egrediebantur parentes cum infantibus, eisque relictis sub custodia, donec Missarum solemnitas perficerentur, regressi in Ecclesiam tam ipsi parentes quam susceptores cum oblationibus, eas pro illis offerebant: quæ omnia fusiùs in Ordine Romano describuntur. De hac igitur dimissione Amalarius, & Beleth intelligendi sunt; non de illa solemni & quotidiana, à qua Missa Catechumenorum nomen accepit, licet hæc ab illa promanarit. Augustinus *serm. 237. de temp. Ecce post sermonem fit Missa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis.*

VII. Græci pristinum morem adhuc retinent, & quamvis in eorum ecclesiis nulli sint Catechumeni, nulli poenitentes, in singulis tamen Liturgiis solemni formula Diaconus ait, *Quotquot estis Catechumeni recedite. Ne quis Catechumenus superfit. Quicumque fideles in pace Dominum oramus. Sive ut habetur in Liturgia Jacobi, Nullus Catechumenus, nullus eorum qui nondum initiati sunt; nullus eorum, qui nobiscum orare non possunt, intersit. Recognoscite vos invicem. Fores observate. Omnes recti.* Distinctio tamen expressa in Liturgiam Catechumenorum & Fidelium apud Græcos non reperitur; tamen semper eadem fuerit actio Missæ apud illos, & apud Latinos: eademque apud utrosque circa Catechumenos & poenitentes disciplina. Dionysius *cap. 3. Eccl. Hierarchie* magnificè hunc ritum & diffusissimè describit, ex quo præcipua quædam excerpam. Exinde, inquit, sacrarum literarum lectio recitatur, qua finita sacro am-

bitu arcentur Catechumeni, & cum iis energumini ac poenitentes, illis, qui divinatorum aspectu & communionem digni sunt, remanentibus. Porro Catechumenos & Energumenos, eosque qui poenitentes dicuntur, sacrosanctæ Hierarchie mos patitur quidem audire sacram Psalmody, divinamque sacrarum Scripturarum recitationem: verum ad ea quæ deinceps sequuntur sacrificia & spectacula nequaquam hos convocat, sed perfectos perfectorum oculos. Ac postremus quidem ordo Catechumenis tributus est, quod exortes sint & ignari omnis hierarchicæ perfectionis, nequedum per divinam nativitatem divinum statum assecuti, paternis eloquiis foveantur, vivificisque formis ad beatum illum, qui ex divina generatione proficiscitur, vitæ, lucisque principem progressum efformentur. Porro energumenorum turba immunda quidem & ipsa est, verumtamen secundum locum superiorem à Catechumenorum extremitate obtinet. Cæterum opinor, imò verò compertum habeo, sincerissimum sacrarum Ordinum judicium censere, præ istis detestabilissima obsidione teneri eos, qui deformem vitam deserentes, sententiis moribusque perditis dæmonibus consentiunt, dum ea quidem, quæ & verè sunt, & immortaliter possidentur, atque æternaliter delectant, per extremam sibi perniciosa demerentiam averfantur, materialem verò pluribusque perturbationibus obnoxiam immutationem, perditasque ac corruptrices voluptates, & instabilem, eamque alienam, neque verè existentem, sed apparentem delectationem ambiunt & consectantur. Hi ergo primi, & quidem magis propriè quam illi, segregativa ministri voce arceantur: neque fas sit eis cujuslibet alterius rei sacræ participes evadere, præterquam eloquiorum Dei, quorum magisterio ad meliorem frugem converti possint. Hæc Dionysius, ex quo constat morem efficiendi cum Catechumenis, Energumenos & Poenitentes antiquissimum esse. Nomen autem Energumeni ad eos extendit Dionysius, qui carnalibus immuditiis servientes perveris moribus cum dæmonibus consentiunt, quod alibi me legisse non memini: nec puto veterem Ecclesiam Energumeni appellatione carnales homines vitiosis passionibus agitato, sed eos dumtaxat, qui corporaliter à Diabolo obsessi & possessi erant, intellexisse. Agit de Energumenis, & de oratione super illos effusa in Ecclesia, antequam expellerentur, Chrysostomus *hom. 3. & 4. de Dei natura adversus Anomæos*

Cæterum in his omnibus dimitendis certus ordo servabatur, qui vix percipi aut explicari poterit, nisi de Pœnitentibus, eorumque gradibus & classibus quædam ex veteris Ecclesiæ disciplina breviter præmittantur.

CAPUT XVII.

Quibusdam olim peccatis negata venia: tum omnibus concessa. Pœnitentium quatuor classes, Flentium, Audientium, Substratorum, & Consistentium. De singulis Classibus, earumque origine, statione, & disciplina. De mulierum pœnitentia. Qui fuerint hiemantes. Pœnitentes, & alii, qui Missæ Fidelium adesse non poterant, quo ordine dimitterentur. De Sacramentali absolutione.

IN exordio Christianæ Religionis tantum erat pietatis studium, tantum odium improbitatis, ut quibusdam sceleribus, quæ atrociora visa sunt, omnis prorsus veniæ spes, omnis pœnitentia denegaretur; adeo ut, qui ea commisisset, quamvis à divina misericordia eorum remissionem veræ contritionis subsidio obrineret, nunquam tamen posset cum Ecclesia reconciliari. Ea erant idololatria, homicidium, & adulterium. Constat ex Tertulliano *lib. de Pudicitia*, ubi jam factus Montani assecla acriter invehitur adversus decretum Zephyrini Papæ, quo adulteros ad pœnitentiam admitti edixerat. Idem liquet ex Concilio Illiberitano, & ex epistola Innocentii Primi ad Exuperium *cap. 2.* in qua ait, duriores fuisse observationem tempore persecutionum, ne communionis concessa facilitas, homines de reconciliatione securos non revocaret à lapsu; reddita autem ecclesiis pace rigorem illum in misericordiam commutatam esse. An verò priori, ac severiori vigente disciplina prædictorum criminum reis in fine vitæ, sive in periculo mortis constitutis reconciliatio concessa fuerit, dubiæ quæstionis est. A Patribus enim Concilii Illiberitani sancitum fuit, ut nec quidem in fine daretur eis communio; & ex nonnullis epistolis Cypriani patet, hunc usum tunc viguisse in ecclesia Africana: alii ex adverso removere ab ecclesia etiam illius temporis hunc feralem rigorem fatigunt, nec ullum unquam in fine vitæ verè pœnitentem exclusum fuisse asserunt

à venia & reconciliatione. Et quidem si veniæ nomine sacramentalem dumtaxat à peccatis absolutionem intelligant, non est hæc sententia improbabilis: sed plenam reconciliationem, quæ in publicorum precum participatione, & in iure offerendi munera in synaxi, ac percipiendæ Eucharistiæ consistebat, illis concessam nego; & hic saltem est sensus antiquorum canonum statuentium, ut nec in fine eis communio concederetur. Quod si aliquis absolutionem sub mortem consecutus convaluisset, intra cœterum Fidelium non admittebatur, nisi prius peracta pœnitentia illorum confortio dignus redderetur.

II. Postquam autem rigidioris disciplinæ emollita duritie omnibus criminibus, etiam tribus supradictis, indulgentiæ, & misericordiæ janua aperta est; non tamen facilè quibuslibet petentibus facultas concedi solebat agendi in ecclesia pœnitentiam, nisi prius constaret, admissa flagitia eos serio detestari, & verè optare dignos facere pœnitentiæ fructus, ac mores emendare. Ideo in area ultra omne ecclesiæ testum diu ante porticum permanebant, ubi sacco induti, & cinere aspersi omnium Fidelium ecclesiam ingredientium pedibus provoluti rogabant, ut pro ipsis apud Episcopum, & Presbyteros, ac universam fraternitatem intercederent, & jus agendæ pœnitentiæ impetrarent. Huc alludit Tertullianus *lib. de Patientia cap. 12.* „Hæc expectat, hæc exorat, hæc exorat pœnitentiam quandoque in tuis salutem. *Et de Pœnit. cap. 3.* Adstitit pro foribus, & de notæ suæ exemplo cæteros admonet, & lacrymas fratrum sibi quoque advocat, & redit plus utique negotiata, confessionem scilicet, quam communicationem. Nec amittit, sed præparat fructum. Cyprianus quoque *lib. de lapsis, Casti & Emilii*, qui tormentis vexati lapsi erant, pœnitentiam commemorans ait: „Sic Casto & Emilio aliquando Dominus ignovit: sic in prima congressione devictos, victores in secundo prælio reddidit, ut fortiores ignibus fierent, qui ignibus antecessissent, & unde superati essent, inde superarent. Deprecabantur illi non lacrymarum miseratione, sed vulnerum, nec sola lamentabili voce, sed laceratione corporis & dolore. Eusebius item in *fine libri 5. Historiarum* petitam & obrentam à Natali confessore, qui ab hæreticis deceptus Episcopatum apud illos acceperat, pœnitentiam enarrat dicens, ad pedes Zephyrini Episcopi sese cum lacrymis indutum sacco & conspersum cinere abjecisse; nec solum cleri, sed & secularium vesti-